

SPOLOK PRIATEĽOV TURZOVKY INFORMUJE

ROČNÍK XVI.

č.11 (188)

Pripravil: IVAN GAJDIČIAR st.

V rámci seriálu „Z RODINNÝCH ARCHÍVOV“ dnes dokončíme rozprávanie o životnom priebehu dvoch osirelých bratov, ktoré sme začali v minulom čísle. Skončili sme v čase, keď sa v roku 1923 po rokoch poškodení voči maďarskému Miskolcu vrátili do Turzovky, kde začala nová etapa ich života. Predznamenali sme, že to pre nich bola už „cudzia dedina“, že bolo potrebné nanovo osvojiť si rodnú reč a obnoviť kontakty s rovesníkmi. Z plánovanej cesty za rodinou do Ameriky definitívne zišlo, museli tu zostať a začať odznova...

O DVOCH BRATOCH (2.) (Jozef a Ján Gajdičiarovci)

Na naliehanie krstnej mamy Fundárkovej išiel mladší z bratov JÁN do učenia k jeho zaťovi Holúbkovi do Žiliny. Tútorom oboch bratov bol Ján Tkáčik, on za neho podpísal aj štvorročný učebný zmluvu so všetkým zaopatrením. Za másiara - údenára sa však doučil až u majstra Justína Mikuša v Čadci, kde sa 2.10.1926 stal tovarišom. U svojho majstra pracoval už len krátko, lebo sa zamestnal v Turzovke u Františka Vyšinského. Dňa 15.2.1928 sa v necelých 22 rokoch oženil s ANNOU HNIDKOVOU, nar. 21.2.2011 v maďarskom Nagybojome, dcérou turzovského drotára Ondreja Hnidku (1882-1939). Ten tu bol v tom čase na robote a jej matka Anna, rod. Dlhopolčeková (1890-1982) tam za ním pricestovala. Másiar Ján sa čoskoro osamostatnil a zriadil si vlastnú živnosť. Dobytok porážal na bitúnku a mäso spracovával vo svojej dielni, „vaštaku“ pri dome. Predajňu mäsa a mäsových výrobkov, kde predávala aj jeho manželka, zriadil už v roku 1930 v dome másiara Alexandra Rudinského, ktorý v tom čase vyhlásil bankrot. Neskôr si Ján zriadil predajňu v dome u Rudolfa Virca oproti kostolu. Zakrátko ju však presťahoval

do prenajatých priestorov susedného domu másiara Surana. Dovtedy ťažko získavaný a uchovávaný ľad na chladenie mäsa a mäsových výrobkov už čoskoro, ako prvý z turzovských másiarov, nahradil na tú dobu moderným elektrickým chladením. Kúpil ho na úver, ručiteľom mu bolo čadčianske Kožné družstvo. Na chladiareň mu jeho brat Jozef z nadsenia naďal vtedajšou „technickou novinkou“ ručne namaľoval reklamný nápis NAŠE ZBOŽIE CHLADÍ MRAŽ. Másiar Ján svoje výrobky ponúkal a predával aj v okolitých obciach na všetkých hodoch a jarmokoch. Jeho chutné výrobky, z ktorých si najväčšiu obľubu získali jemné párky s vlastnou receptúrou, boli všade žiadaným artiklom. Postupne živnosť rozširoval a zriadil si koncesovanú autodopravu nákladov, v nej potom zamestnal svojho brata Jozefa. Na terajšej Urbárskej ulici postavil murovaný dom s obchodom a investoval do strojného zariadenia. V tom čase výrazne prispel aj na výstavbu tribúny pre Športový klub Turzovka. Za másiarov sa u neho vyučili Alojz Synak z Veľkého Rovného, František Smieško z Turzovky a doučili Milan Kocinec a František Vangel. S manželkou Annou, s ktorou žil v manželstve vyše 58 rokov, mali sedem detí, tri umreli už v útlom veku. Najstaršia Štefánia (1931) sa vydala za másiara Eduarda Cvinčeka. Dcéra Mária, krajčíčka (1933) sa vydala za sklenára Jozefa Buchtíka. Syn Ján (1934), už nežije, sa tiež vyučil za másiara a oženil sa s Máriou Korduliakovou, dcéra Magdaléna, zdravotná sestra (1948) sa vydala za poľnohospodára Ing. Viliama Dávda.

Po zrušení živnosti pracoval Ján Gajdičiar v Považských mäsazvodoch v Čadci až do odchodu na dôchodok, manželka bola zamestnaná ako predavačka v zoštatnenom obchode. Celý zvyšok svojho života niesol Ján veľmi ťažko násilnú stratu vlastnej živnosti a nikdy sa s ňou nezmielil. Aj preto skrýval, uchovával a opatroval náradie a časti strojového vybavenia bývalej dielne. Bol nezľomne presvedčený, že sa vráti doba, keď bude môcť opäť a naplno uplatniť svoje schopnosti ako podnikateľa a predovšetkým uznávaný odborník a majster svojho remesla. Tejto doby sa však už nedožil, zomrel 3.7.1986.

Starší z bratov, JOZEF, maliarsky pomocník, neskôr autodopravca sa už pre popísané dôvody za svojho pobytu v Maďarsku, neodučil. Odbornosť nadobudol výpomocou u iných majstrov, prijímal príležitostné zamestnania, vypomáhal v rodine, v ktorej bolo viacero remeselníkov s vlastnou živnosťou. Neskôr odišiel do Moravskej Ostravy, kde sa zamestnal v špeciálnom maliarskom a natieračskom závode „Bratří Nálepové“. Bolo to známe umelecké a priemyslové maliarstvo, kde získal dobré odporúčanie, ale prepustili ho pre nedostatok práce. Po návrate domov vypomáhal najmä u svojho mladšieho brata Jána, najmä u jeho autodopravy a príležitostne si zaraboval ako hudobník. Dňa 12.2.1934 sa oženil s LUCIOU STANÍKOVOU z Korne od Ulčokov, nar. 22.4.1916. S bratom Jánom viedli spoločnú domácnosť, obaja pomáhali pri másiarskej živnosti a pri stavbe nového domu, do ktorého sa presťahovali. Popritom, najmä však zásluhou naliehania manželky, začali stavať vlastný rodinný dom na terajšej Mlynskej ulici. V ňom chystali aj obchod, dávali vďaka zákazníkov zvlhľadom na susedstvo Ďurkáčovej textilnej fabriky. Zrušenie živnosti však urobilo koniec týmto plánom, dom bol neskôr pre výstavbu sídliska Sarky asanovaný.

S manželkou mali 6 synov, z nich dvaja zomreli v útlom veku (Milan a Rudolf). Najstarší syn Anton (1936 – 1998) sa vyučil za maliara – natierača a oženil sa s Máriou Suranovou z Korne, syn Ivan (1944), kultúrne osvetový pracovník sa oženil s Jozefou Mikovčákovou z Turzovky, syn Miroslav (1952) sa učil za maliara – natierača, oženil sa s Máriou Pobudovou z Korne, syn Štefan (1953) sa vyučil za gumára a zostal slobodný.

Jozef Gajdičiar sa po zrušení živnosti zamestnal v miestnej konzervárni ako kurár a údržbár, pracoval tu až do odchodu na dôchodok. Za svojho života si osvojil viacero remesiel a nadobudol v nich potrebnú zručnosť. Aktívne sa zapájal aj do verejného a spoločenského života v Turzovke, hrával divadlo, účinkoval v miestnych kapelách a vedel zaujať svojím rozprávačským talentom. ZOMREL 23.11.1984.

(KONIEC)

PRIPOMÍNAME SI

V pondelok 24. novembra 2014 uplynie 80 rokov od času, čo sa v Turzovke narodila filologička VINCENCIA TAUCHEROVÁ. Otec Matúš Plaskura, matka Mária, rod. Kudlačová. Je jednou z prvých Turzovčanov – absolventov Karlovej Univerzity v Prahe. Študovala na Pedagogickej škole v Žiline a FF UK v Prahe, ktorú ukončila ako promovaný filológ. Po promocii, až do odchodu na dôchodok (1992) učila na SOŠ v Prahe. Bola ocenená významným Zaslúžilým pracovníkom pražského školstva za dlhoročnú činnosť fakultnej učiteľky.

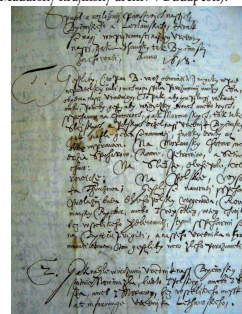

Vo viacerých starších prácach skúmajúcich valašské obyvateľstvo sa konštatuje, že ho zemeňani, okrem iného, využívali aj na obranu pohraničných území. Tieto názory však vo väčšine prípadov ostávajú len vo všeobecnej rovine bez uvedenia konkrétnych príkladov. V tomto príspevku sa aspoň v stručnosti pokúsime uviesť aj príklady toho, akým spôsobom boli valasi zapájaní do vojenských povinností na panstve. V našom prípade ide o Bytčianske panstvo, do ktorého v minulosti. územie Turzovky patrilo.

VOJENSKÉ POVINNOSTI OBYVATEĽOV TURZOVKY V 17. STOROČÍ

Prvá veľmi konkrétna zmienka o vojenskej povinnosti prvých osadníkov pochádza zo známeho privilegia Juraja Thurza z roku 1602. V ňom zemeňan zaväzuje lokátora a ostatných valachov, aby územie, ktoré im bolo v listine vydedené, boli povinní vždy brániť a chrániť. Netreba zda ani veľmi zdôrazňovať, že tu nešlo len o ochranu a obranu napr. proti valachom susedného, Budatínskeho panstva, ale keďže vymedzené územie novej obce siahalo až k slezskych a moravským hraniciam, Thurzo mal iste na mysli aj obranu a ochranu krajinských hraníc. Avšak nemeňani úsilie si vyžiadali aj udržovanie západnej hranice Turzovky proti neustálemu prenikaniu budatínskych valachov. Pôvodne totiž bola hranica medzi Bytčianskym a Budatínskym panstvom na rieke Dlhovanke a Predmieranke, no v roku 1601 sa hranica posunula v neprospech Budatina až na Olešnianku. A ako už bolo v minulosti konštatované, rýchlota a organizovanosť s akou boli v pomerne krátkom čase založené nové „bytčianske“ obce Turzovka, Vysoká a Olešná poukazujú na dobre premyslený akt akéjsi aktívnej obrany vlastných záujmov v oblasti Hornjej Kysuce zo strany Juraja Thurza.

Spomenuli sme, že valasi nemali za úlohu brániť vlastné územie len pred valachmi iných panstiev, ale boli povinní podieľať sa aj na ochrane krajinských, uhorských hraníc. Veľmi náročné sa povinnosti tunajších valachov opisane vo vojenskej inštrukcii pre úradníka na Bytčianskom zámku a Lietavskom hrade pochádzajúcej z roku 1618 (viď foto - úvodná strana inštrukcie, Maďarský krajinský archív v Budapešti).

V nej sa píše: „Jestli by (co Pan Buh rač odvraťiti), nejaký vpad neprateľský čuli, neč majú spolu porozumení mezi sebu obidva naši uradníci. To pak, aby tim pilněji vikonati mohli, potreby jest, aby všěcky dvuch anebo trich šepharov na chatorach jak moravských, tak slezských a polských držel naš uradnik byčiansky. Jak nahle jeden se navratí, hneďky druhý až bude vypravren. Na moravsky chatar nech držia šepharov Rovne, Petrovice a Setiechov, na slezské Dluhepole, Kolarovce, na polské Vysoka, Thurzova. Jestli se navratí šephar, podlužny budu Dluhopolsky vojvoda, rovniarsky richtar anebo z Vysokej v tej chvíli bez všelikeho prodlevani s tymi šepharimi sem na Bytču přijeti a našeho uradnika informovati duvodne o tom, jestli by neco zleho porozumeli.“ Ak by sa z niektorej strany očakával nepriateľ, dluhopolský vojvoda s valachy všetkými, ktorýchkoľvek su v panstvi tomto Byčianskem, nech jde na ten jisty chatar, odkud se očekava nepřitel. A vsudy cesty dobre zarubavše, pilniť bude povinen

držeti stráž. Ktery jestli nebude dostatečný obstatí proti nepřiteli, sedlaci všickni, mimo sameho mesta Bytču, zbrojnu ruku spolu s uradníkom az jdu s družku zastavu.“ Inštrukcia ďalej hovorí, že ak by nebolo dostatočne vojsko z Bytčianskeho panstva, má byť o situácii informovaný lietavský úradník a v takomto prípade má poslať bytčianskemu vojsku posilu z Lietavského panstva. Veľmi zaujímavý je aj predposledný bod inštrukcie, ktorý hovorí o povinnosti valachov chytať tunajších zbojníkov: „zbojnyky tolček pilniť at šetřja po horach a ponevač už zima bude, take i po dedinach a salašoch, kterehokolvek popadnuti mohu, do našeho prichodu až okovaju a na zamek vezmu, kedy se navratime, potom oznamime co maji s nimi učiniti.“ Všetko to, čo uvádza inštrukcia, potvrdzuje aj iné pramene, čo znamená, že inštrukcia sa skutočne zaviedla aj do praxe. Zaujímavé pritom je, že sú doložené styky turzovských a vysokých valachov so zbojníkmi. V roku 1623 bol napr. pokutovaný Ján Rudinec z Turzovky a istý Matúš z Vysokej za to, že od zbojníkov penize české brali a dukaty jim zmeňali. V roku 1625 už musel zaplatiť pokutu 20 zlatých turzovský richtár za to, že nelapal zbojníka v rovnakom roku bol potrestaný za tú istú nečinnosť aj Michalok z Kysuce (rozumieť z Turzovky). Je to vsuktuok zaujímavé, nakoľko zbojnícky pomerne často pochádzali z tunajších poddaných, ako je to napokon doložené aj v ďalšom zápise, kedy musel zaplatiť rovniarsky richtár Ján Pekár 10 zlatých za to, že sa mu syn na zbojníky jiti strojil.

To, že Turzovčania a Vysočania museli vydržovať špohov na poľských hraniciach a že aj z nich sa niektorí dávali na zboj, zase dokazujú aký mesta Žywiec, v ktorých sú zaznamenané vpády obyvateľov Turzovky a Vysokej na Žywiecke panstvo. V roku 1618 sa majiteľ Žywieckeho panstva Mikuláš Komorowski sťažoval na poddaných Imricha Thurza, ktorí sa ukrývajú v Lúpežovej. Konkrétne išlo o Bernáta, Bratov Zajacovcov a Krčmárika. Niektorí z Vysočanov i Turzovčanov sa pridávali k tunajším zbojníkom, možno spomenutí Petra Stavinohu z Vysokej, o ktorom sa v roku 1618 píše, že minulého roku chodil so zbojníkmi. V roku 1625 sa v spisoch mesta Žyvice spomínajú Ján Cibula (Cebula) a Juraj Uhrík (Ugeriek) z Kysuce, tzn. z Turzovky. Cibula sa pri vypisovaní priznal, že v tomto roku bol na Bielej hore, kde si spolu s 25 spolicníkmi rozdelili peniaze. Paradoxné pritom bolo, že tak valasi z Turzovky ako i z Vysokej boli panstvom nútení lapať zbojníkov, ktorí sa neraz regrutovali z ich vlastných radov. Zo zápisu z roku 1626 sa dokonca dozvedáme, že majiteľka Budatina Barbara Ostrošicová svojho času napísala list Alžbete Caborovej ako majiteľke Bytčianskeho panstva, v ktorom obvinila Turzovčanov, že prichyľujú a schovávajú zbojníkov. Caborová prikázala úradníkovi, aby zhromaždil panských hajdučov a drabov z Lietavy a aby šli do Turzovky celú záležitosť presetriť. Pri tejto raziť však nikoho nenášli. Dnes sa už asi nedozvieme, či bola trestná výprava prezenada, alebo sa len náhodou zbojníci práve v tom čase v Turzovke neschovávali. Isté však je, že tunajšie obyvateľstvo malo s nimi nadštandardné vzťahy. Ved' aj nie príliš veľká ochota chytať zbojníkov, ako jedna z vojenských povinností poddaných voči panstvu, mala zaiste svoje dôvody.

Mgr. DRAHOMÍR VELIČKA, PhD.

BLAHOŽELÁME

V novembri 2014 oslávia polokruhuľe a okruhle životné jubileum členovia nášho Spolku

MARTIN KRIŠTIAK
Turzovka

Želáme im všetko najlepšie, hlavne pevné zdravie a v ďalších rokoch života veľa šťastia, úspechov a rodinnej pohody.

ANNA GAŤOVÁ - STOLÁRIKOVÁ
Žilina

Dipl. Ing. PAUL ROLINEC
Norimberg, SRN

Aktuálne informácie o činnosti nášho Spolku nájdete na webových stránkach
www.spolokpriatelovturzovky.sk